

MİRZA GULAM AHMED’İN GÜNÜMÜZE KADAR İNTİKAL EDEN BAZI SOSYO-KÜLTÜREL PRATİKLERİ

Halide Rumeysa KÜÇÜKÖNER*

Öz

Mirza Gulam Ahmed, Ahmedîliği kendi karizması etrafında şekillendirmiştir. Vefatı sonrası da bu karizması Hareket içerisinde oldukça belirgin bir biçimde devam etmiştir. Şüphesiz bu yaklaşımın oluşmasında, Mirza Gulam Ahmed’in kurduğu Hareketi diğer Müslümanlardan ayrı bir topluluk olarak sunmasının etkisi oldukça fazladır. Nitekim bu şekilde Hareket müntesipleri arasında ciddi bir “Ahmedî şuurun” meydana gelmesini sağlamıştır. Özellikle Kadiyânî Ahmedîler tarafından sahiplenilen bu şuur, Ahmedîlerin kurucularını sadece dini meselelerde değil, sosyal, kültürel ve diğer bütün dünyevi meselelerde ilham kaynağı olarak kabul etmelerine aracılık etmiştir. Zira Lahorî Ahmedîlerin kapalı özellikler göstermeyip Müslümanlarla ilişkilerini bir şekilde devam ettirmeleri Mirza Gulam Ahmed tasavvurlarında yaşanan dönüşümün de sebeplerinden biri olmuştur. Bu makalede, Kadiyânî Ahmedîler merkezde olmak üzere, Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed’in takip ettikleri bazı sosyo-kültürel pratikleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmedîlik, Kadiyânî Ahmedîler, Lahorî Ahmedîler, Mirza Gulam Ahmed

SOME SOCIO-CULTURAL PRACTICES OF MIRZA GULAM AHMED GOING ON UNTIL TODAY

Abstract

Mirza Gulam Ahmad shaped Ahmadiyya around his own charisma. This charisma continued in the movement after his death in a very clear way, too. Undoubtedly, there is a great influence of Mirza Gulam Ahmed on this approach, declaring as a separate community his Movement which he founded from other Muslims. As a matter of fact, it has led to the formation of a serious “Ahmadi consciousness” among the Movement members. This consciousness, especially owned by the Qadiyani Ahmadis, mediated the Ahmadis to accept their founders as an inspirer not only in religious affairs, but also in social, cultural and other worldly matters. The fact that Lahore Ahmadis did not exhibit closed features and continued their relations with Muslims was one of the reasons of the transformation in their Mirza Gulam Ahmad's perceptions. In this article, some socio-cultural practices of Mirza Gulam Ahmed, followed by Ahmadis will be examined.

Keywords: Ahmadiyya, Qadiyanis, Lahoris, Mirza Gulam Ahmad

Makale Gönderim Tarihi: 09.11.2018, Kabul Tarihi: 26.12.2018

Doi: 10.26791/sarkiat.481092

*Arş. Gör. Dr. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, email rumeysah@hotmail.com ORCID ID: 0000 0002 0141 8287

GİRİŞ

Ahmedîlik Mirza Gulam Ahmed'in mesiyane ve nübüvvet iddialarına bağlı olarak ortaya çıkmış bir harekettir. Hareketin düşünsel yapısı Mirza Gulam Ahmed'in şahsı etrafında gelişmiştir. Nitekim Ahmedîler¹ açısından Mirza Gulam Ahmed, sadece dini olarak takip edilen ve akidevî anlamda bağlı oldukları bir lider değildir. Nitekim onun şahsiyeti, onların hayatlarının her alanına müdahil olan, onlara bizzat yol gösteren, ufuklarını açan bir karizmadır. Bu yüzden de, hemen hemen bütün Ahmedîler neredeyse bütün meselelerinde, onun pratiğini tercih etmeyi duygusal bir zorunluluk olarak hissetmektedirler. Bu durumu da, önderleriyle aralarındaki duygusal bağın devam etmesi şeklinde değerlendirmektedirler.

Mirza Gulam Ahmed'den itibaren Ahmedîler, gelenekçi bir anlayıştan ziyade modernist bir dini yorum biçimine sahip oldukları gibi aynı zamanda sosyal ve kültürel anlamda da modernist bir tasavvura sahip olmuşlardır. Nitekim sosyal ve kültürel anlayışları, Müslüman üst kimliğinde buluşan geleneksel çizgiden farklı olmuştur. Bu noktada "cemaat" aidiyetini daha çok ön plana çıkararak, kapsayıcı olmayan bireysel bir kimlik geliştirmişlerdir. Şüphesiz bu durumun oluşmasında, Mirza Gulam Ahmed'in kurduğu Hareketi diğer Müslüman gruplardan ayırıp kapalı bir topluluk olarak tasavvur etmesinin etkisi oldukça büyüktür. Zira Mirza Gulam Ahmed'in bu yaklaşımı bir Ahmedî kimliğinin oluşmasında oldukça itici unsur olmuştur. Kurucularının sosyal hayat pratiklerini devam ettiren ana bünye Ahmedîler de, bu Ahmedî kimliğini muhafaza edebilme imkanı elde etmişlerdir.

Mirza Gulam Ahmed'in kişilik yapısı ve hayat görüşü, Hint alt-kıtasının, salt İslam geleneği içerisinden olmayan, bölgenin kendi kültürel değerlerini de bizzat üzerinde taşıyan özellikler arz etmektedir. Bu yönüyle, Mirza Gulam Ahmed'in uygulamalarını takip eden Ahmedîler de, her ne kadar içlerinde farklı etnisiteye mensup olanlar olsa dahi genel olarak Hintli özellikler göstermektedir. Bu bakımdan Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed'in pratiklerini devam ettirmeleri bir yönüyle Mirza Gulam Ahmed'in Hintli düşünsel yapısını da devam ettirmeleri anlamına gelmektedir.

1. Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed'in Görüşleri Işığında Geliştirdikleri Sosyal İlişki Biçimleri

Mirza Gulam Ahmed'in kurucusu olduğu Ahmedîlik açısından 1898 senesi, bir dönüm noktasıdır. Nitekim bu tarihe kadar, Müslüman kesimlerden, fikirlerinden dolayı kendilerine yönelik şiddetli eleştiriler olsa da, Ahmedîler diğer Müslümanlarla ilişkilerini bir şekilde devam ettirmeyi tercih etmişlerdir. Ancak Mirza Gulam Ahmed, 1898 senesinde yayımladığı bir bildiriyle, kendilerine yönelik muhalefetten dolayı, kurduğu Hareketin örtük bir yapıya bürünmesi ve diğer Müslümanlarla ilişkilerinin kesilmesi gerektiğini ilan etmiştir. Bu tarihten itibaren Hareket, kapalı topluluk özelliği göstermeye başlamış, zorunlu haller dışında, Müslümanlarla sosyal ilişki kurmayı tercih etmemiştir.

Mirza Gulam Ahmed'in Müslümanlarla sosyal ilişkiyi tasvip etmeyen görüşleri, Ahmedîler tarafından da takip edilmiş ve diğer Müslümanlarla zorunlu haller dışında, ilişki içerisinde bulunmamaya özen göstermişlerdir. Ancak Mirza Gulam Ahmed

¹ Makale boyunca Ahmedîler kavramıyla kastedilen ana bünye Ahmedîliği temsil eden Kadiyânî Ahmedîlerdir. Lahorî Ahmedîler'den bahsedilirken özellikle Lahorî Ahmedîler kavramı kullanılacaktır. Ayrıca Lahorî Ahmedîlerden bahsedilen yerlerde, diğer Ahmedî gruptan da bahsedilmesi gerekirse Kadiyânî Ahmedîler şeklinde özel kullanıma başvurulacaktır.

sonrası, süreç içerisinde, Ahmedîlerin sosyal ilişki biçimlerinde iki türlü kırılma yaşanmıştır. Birinci kırılma, II. Halife Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed döneminde 1920'lerden sonra gerçekleşmiştir. Nitekim Mirza Gulam Ahmed'in kendilerini, diğer Müslüman kesimlerden uzaklaştıran yaklaşımlarının ortaya çıkardığı problemleri fark eden Mahmud Ahmed, bu tarihten itibaren diğer Müslümanlarla en azından zorunlu haller gereği ilişki kurabilmek adına çeşitli tavır ve tutumlar sergilemiştir. Özellikle Müslümanlar tarafından, Hindular ve İngiliz iktidarından görülen baskılar neticesinde dile getirilmeye başlanan yeni bir Müslüman devlet fikrine sıcak bakmasa da, Müslümanlarla tekrardan ilişki tesis edilebileceği düşüncesiyle, Müslümanların yanında yer almayı tercih etmiştir.²

Mahmud Ahmed, yeni bir Müslüman devlet fikrinin gündemde olduğu günlerde, bir dinî liderden ziyade, bir politikacı gibi davranarak, devletin kuruluş sürecinde kurulmasında aktif rol oynamaya ve karar mekanizmalarında kendilerinin de olmasına yönelik özel çaba harcamıştır. Zira inançlarından dolayı farklı kaldıkları Müslüman toplumuyla bu şekilde bir ilişkiye girerek hem kendilerine meşruiyet kazandırma hem de yeni kurulacak olan Müslüman devlet içerisinde rahat hareket edebilme şansı aramıştır.³

Mahmud Ahmed'in bu yaklaşımları, 1947'de gerçekleşen Hindistan-Pakistan ayrımı sonrası, Ahmedîlerin Pakistan'a yerleşme süreçlerinde, Müslümanlarla hiç olmadığı kadar fazla ilişki kurmalarına neden olmuştur. Ancak Müslümanlarla kurulan bu ilişki çok kısa süre içerisinde problemler çıkarmaya başlamış ve Mahmud Ahmed Müslüman kesim içerisinde yaşayamayacaklarını anlayıp inançlarını daha rahat yaşayabilecekleri yeni bir şehir inşa ettirmiş ve orada yaşamaya başlamışlardır.⁴ Ancak Müslümanlardan ayrılmaları da yeterli olmamış, Müslüman kesimle aralarındaki problemler, eylemsel bir muhalefete dönüşmüş ve özellikle tarihe 1953 olayları olarak geçen hadiselerde her iki taraf açısından da şiddetli çatışmalar yaşanmıştır.⁵

Ahmedîlerin, Mahmud Ahmed'le birlikte Müslümanlarla yeniden bir araya gelme gayretleri bu şekilde nihayete ermiştir. Nitekim bu tarihten sonra, Müslüman kesimle ilişkileri, kurucularının tavsiye ettiği şekilde yok denecek kadar az olmaya başlamıştır. Zira 1974'teki İslam-dışı bir azınlık topluluk olarak ilan edilme süreci ve 1984 yılında Ahmedî boykot yasası sonrası da ilişkileri tamamen kopmuştur.⁶ Azınlık psikolojisinin de verdiği etkiyle kurucularının verdiği tavsiyeye ciddiyetle uyarak kapalı bir topluluk olarak bir arada olmaya özellikle ihtimam göstermişlerdir.

² Saeed, Sadia, "Pakistani Nationalism and the State Marginalisation of the Ahmadiyya Community in Pakistan", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 2007 ASEN Conference Special: Vol. 7, No. 3, 2007, s. 136.

³ Krş. Adamson, Iain, *A Man of God: The Life of His Holiness Khalifatu'l Masih IV of the Ahmadiyya Movement in Islam*, Great Britain 1991, s. 87; *Centenary Khilafat Ahmadiyya 1908-2008*, *Tariq Magazine (Souvenir)*, Majlis Khuddamul Ahmadiyya UK 2010, s. 172-174; *Quaid-i Azam and the Reorganization of Muslim League*, 01.01.2007, Erişim tarihi 30.10.2017.

⁴ Krş. Saeed, "Pakistani Nationalism..", s. 147; Friedmann, Yohanan, *Prophecy Continuous Aspects of Ahmedî Religious Thought and Its Medieval Background*, India 2003, s. 38; *Centenary Khilafat Ahmadiyya*, s. 180.

⁵ Ebul A'la El-Mevdudi, *İslam Tarihinde İlk Defa Din Dışı İlan Edilen Mezhep Kadıyanlık Nedir?*, çev. Ahsen Batur, İstanbul 1975, s. 126-127; Saeed, "Pakistani Nationalism..", s. 137; Aziz Ahmed, *Hindistan'da İslam Kültürü Çalışmaları*, çev. Latif Boyacı, İstanbul 1995, s. 296-297.

⁶ *Nawa-e-Waqt Gazetesi*, Lahore 16 Haziran 1974 çev. Saeed, Sadia, "Pakistani Nationalism and the State Marginalisation of the Ahmadiyya Community in Pakistan", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 2007 ASEN Conference Special: Vol. 7, No. 3, 2007, s. 138-139'dan alıntılanmıştır.

Ahmedîlerin sosyal ilişki biçimlerinde yaşadıkları ikinci kırılma ise 1984 senesinde, Batı'ya toplu göçlerle birlikte, diaspora Ahmedîliğinin ortaya çıkmasıyla söz konusu olmuştur. Bu süreçte Ahmedîler, Müslümanlara karşı kapalı, Batılılara ve kendilerine muhalefet etmeyenlere karşı açık bir ilişki biçimi benimsemişlerdir.

Ahmedîlerin, Batılıların insan hakları, adalet gibi kavramları ön plana çıkaran tutumlarından dolayı, Müslüman ülkelerde yaşadıkları sıkıntıları sıklıkla dile getirmeleri, Batı ülkelerinde ciddi şekilde fark edilmelerine neden olmuştur.⁷ Özellikle Mirza Gulam Ahmed'den itibaren İngiltere iktidarıyla aralarının iyi olması ve Batı düşüncesine uyumlu, daha seküler bir Müslüman profili çizmeleri de bu farkındalığın artmasına, Batılılar ve diğer din mensuplarıyla çok daha açık ilişki kurmalarına imkan sağlamıştır.⁸

Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed'i takip ederek, cihad karşıtı bir İslamî yorum biçimi benimsemeleri; barış, dinler arası dialog mefhumlarını sıklıkla ön plana çıkarmaları da, bu ilişkilerinin devamlılığını sağlayan bir başka özne olmuştur.⁹

Ahmedîlerin Müslümanlara oldukça kapalı, Batılılara açık ilişki biçimleri, Ortadoğu'daki siyasal gerilimler de kendileri açısından avantaj sağlamaktadır. Bu noktada, Batı'daki artan İslam karşıtlığını siyasal olarak akıllıca değerlendirmektedirler. Asıl İslam'ın temsilcilerinin kendileri olduğunu göstermeye gayret etmektedirler. Bu noktada yardım faaliyetleri organize etmekte, çeşitli kültürel ve sportif aktivitelere iştirak etmektedirler. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken de, her ne olursa olsun buldukları ülkenin yetkililerinden izin almamayı da ihmal etmemektedirler.¹⁰

Ahmedîler, diasporada diğer din müntesipleriyle ilişkilerini oldukça sıcak bir şekilde geliştirirken, kendi inançlarına muhalefet eden Müslümanlarla olan sosyal ilişkilerini ise neredeyse tamamen tepkisel bir ilişki biçimine dönüştürmüşlerdir. Nitekim Müslümanlara yönelik muhalefetleri sadece akidevî bir farklılıktan kaynaklanmamıştır. Müslümanları, kendilerini İslami ana bünyeden ve vatanları olan Pakistan'dan çıkaran

⁷ Khan, Adil Hussain, *From Sufism to Ahmadiyya A Muslim Minority Movement In South Asia*, Indiana 2015, s. 162-166.

⁸ Zirvi, Karimullah, *Welcome to Ahmadiyyat, The Truth Islam*, USA 2002, s. 341.

⁹ Zirvi, *Welcome to Ahmadiyyah*, s. 341.

¹⁰ Ahmedîler, özellikle barışsever politikaları, kendilerine ait bir yardım kuruluşu olan "Humanity First" aracılığıyla gerçekleştirdikleri projelerde görülebilmektedir. Nitekim bu projelerde kendi hayırseverliklerini ön plana çıkarmakta, sonrasında kendilerini tanıtmayı da ihmal etmemektedirler. Özellikle Batı ülkelerinde gerçekleştirdikleri faaliyetler de, çok da mühim olmayan küçük olaylarda bile bu organizasyon aracılığıyla müdahil olmaya çalışmaktadırlar. Batı ülkelerinin oturmuş sistemleri nedeniyle, genelde büyük çaplı olaylar olmadığından, küçük çaplı sel felaketi gibi, devlet yetkilileri tarafından hızlıca çözülebilecek meselelerde dahi, o bölgeye hızlıca gitmeye çalışmakta, çorba veya battaniye gibi yardım malzemeleri dağıtmaya önem vermektedirler. Bu durumun tipik örneklerinden birine Humanity First Kanada'nın resmi internet sitesinden ulaşılmıştır. Kanada'da meydana gelen bir sel felaketiyle ilgili olarak, Albarta, Calgary'deki halkın eşyalarını kurtarma ve temizleme faaliyetlerine katıldıkları, kalem kalem anlatılmıştır. Diğer bir örnek de, 2012 yılında Amerika'nın doğu yakasında meydana gelen Hurricane kasrgasında, yardım faaliyetlerine katılmak için Kanada'dan gelmeleridir. Hatta resmi sitelerinde, dönemin Amerikan Başkanı Obama ile merhabalaştıklarından ve Obama'nın kendilerine özel teşekkür ettiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca Amerika'daki yoksul ve açlık çeken insanlar için de bir program oluşturmuşlardır. Ahmedîlerin bu türden faaliyetleri, Ahmedîler'e karşı Batı'da doğal olarak bir sempati oluşmasına neden olmaktadır. Bkz. "CalgaryFlood Update" <http://humanityfirst.ca/disaster/calgary-flood-update> Erişim tarihi, 24.03.2017; "President Obama ThanksVolunteersfromCanada" <http://humanityfirst.ca/disaster/eastcoastusa/120-presidentobama>. Erişim tarihi, 24.03.2017; "Feed the Hungry", *The Muslim Sunrise*, Fall 2014, kapak sayfası.

politik bir kimlik olarak da değerlendirerek, onlara yönelik ciddi şekilde muhalefet geliştirmeye başlamışlardır.¹¹

Ahmedîlerin Müslümanlara yönelik bu tavırlarının istisnası ise tebliğ faaliyetleri kapsamında söz konusu olduğu görülmektedir. Nitekim kendi inançlarını, onlara tebliğ edebilmek adına çeşitli kanallar oluşturmaya da oldukça önem vermektedirler. Bu tavırlarının nedeni sadece Ahmedîliğe müntesip kazandırmak olmayıp kendilerine yönelik muhalefeti de pasivize etmeyi amaçladıklarını düşündürmektedir.

1.2. Ahmedîlerin Kendi Aralarındaki İlişki Biçimleri

Ahmedîlerin “örtük bir Hareket” olarak kendi aralarındaki ilişki biçimleri, Mirza Gulam Ahmed'in teşvikleri ışığında ve birbirleriyle yakın bir ilişki çerçevesinde gelişmiştir. Nitekim “evlilik”, “iş hayatı”, “alışveriş” gibi sosyal hayatın neredeyse bütün yapı taşlarını genellikle kendi aralarından sürdürmeyi önemsemektedirler.¹²

Ahmedîler gibi örtük topluluklarda, topluluğun en temel esası evlilik meselesidir. Nitekim Mirza Gulam Ahmed, kapalı bir topluluğun ilk basamağı olarak Hareket içi evlilikleri organize edecek “rişta nata” isimli bir müessese kurmuştur.¹³ Bu müessese hala aktif olarak faaliyet göstermekte; Ahmedîlerin kapalı bir topluluk olarak devam etmelerine aracılık etmektedir.

Ahmedî topluluklarının buldukları her yerde oluşturulan bu müessese aracılığıyla Hareket içi evlilikler özellikle teşvik edilmekte, Hareket dışı evliliğe olumlu bakılmamaktadır. Ancak Hareket dışı evliliğin yapılmasının zaruri olduğu hallerde ise halifeye danışılması gerektiği gibi yazısız bir çeşit töre olduğu anlaşılmaktadır. Zira Hareket dışı evliliklerin genelde Hareket maslahatı gözetilerek yapıldığı fark edilmektedir. Nitekim Harekete müntesip kazandırılması söz konusuysa ve kişi bilinçli ve şuurlu bir Ahmedîyse, bu tür evlilikler teşvik bile edilmektedir. Özellikle, Ahmedî erkeklerin Ahmedî olmayan kadınlarla evlenmesi de, halifeye danışmak koşuluyla tercih edilen evlilik pratiklerdendir. Ancak bu tür evlilikler genelde ana bünye İslami anlayışlara mensup kadınlardan ziyade ehl-i kitap kadınlarıyla gerçekleştirilmektedir. Bu tür evliliklerin gerçekleştiği durumlarda da, kadın, Ahmedî olmaya karar vermediği sürece, çocuklarla ilgilenme babanın ve Hareket üyelerinin sorumluluğunda olmaktadır. Özellikle, bu tür evlilik gerçekleştiren erkeklerin de, çocuklarını, hafta sonları Ahmedî merkezlerinde icra edilen, cemaat içi programlara getirmeleri bizatihi talep edilmekte ve devam durumları da takip edilmektedir.

Ahmedî kadınların Ahmedî olmayan erkeklerle evlenmesi ise en tasvip edilmeyen evlilik şeklidir. Ancak bu tür tasvip edilmeyen evlilik türüne, nadir de olsa izin verme noktasında yine Hareket maslahatı ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda, Hareket için ileride faydalı olma potansiyeline sahip bir kişiyle bir Ahmedî kadının evliliğinin de,

¹¹ Ahmedîlerin bu yaklaşımları özellikle birebir diyaloglarda daha fazla anlaşılmaktadır. Nitekim özellikle Pakistan'daki ulemaya karşı ciddi tepkileri söz konusudur. Sürekli baskı ve sıkıntı gördüklerini özellikle dile getirmektedirler.

¹² Ahmedîler'e ait dükkan ve mağaza reklamları için hazırlanmış reklamlar için bkz: Bismil, A. Aftab, *Souvenir Presented by Ahmadiyya Movement in Islam, New York Jamaat, Ahmadiyya Muslim Centenary 1889-1989*, New York 1989, s. 62-64, 75. Mahmud Ahmed'in Ahmedîler arası alışveriş ve sosyal ilişkiyi teşvik eden görüşleri için bkz. Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed, *Minhacu't-Talibin*, çev. Syeed Ateeq Ahmad, UK 2014, s. 30. Ahmedîler için hazırlanan Amerika Ahmedî cemaati tarafından 2009 yılında çıkarılmış bir insan kaynakları dergisi için bkz. Qureshi, Faheem Younus (ed.), *Ahmadiyya Resource Directory 2009*, Department of Sanat-o-Tijarat Majlis Khuddamul Ahmadiyya, USA 2009.

¹³ Dard, *The Life Of Ahmad Founder of Ahmadiyya Movement*, UK 2008, s. 793-795.

Hareket tarafından makbul sayılması söz konusu olabilmektedir. Gözlemediğimiz kadariyla Ahmedî kadınların bu tür evliliklerine, ancak politikacılar veya üst düzey bürokratlar gibi yüksek mevkili kişiler söz konusu olduğunda izin verilmektedir.

Ahmedîler tarafından Hareket-dışı kişilerle gerçekleştirilen “örtük evlilik şekilleri” olarak adlandırılabilir bu tür evlenme biçimleri, Ahmedîler’in yazılı kuralları arasında yer almamaktadır. Ancak bu tür evlilik şekilleriyle, özellikle Amerika’da Ahmedîlerle bir arada kaldığımız süre içerisinde bizatihi müşahade ederek karşılaşmış bulunmaktayız. Ayrıca benzer evliliklere Türkler açısından da şahit olduk. Ahmedîliğe yönelik irşad faaliyetlerinde bulunmakla ve buldukları bölgelerdeki Ahmedîlere dini amirlik yapmakla yükümlü olan Pakistanlı mübelliğlerden birisinin bir Türk kızıyla ve Harekette üst düzeydeki bir Pakistanlı Ahmedî’nin yine bir başka Türk kızıyla devam eden evliliklerini, İngiltere’de bizzat gözlemledik. Ahmedîlerin gerçekleştirdikleri bu evlilikler neticesinde de, o kültür ve milliyetle ilişki kurma şanslarını artırdıklarını fark ettik.

Ahmedîlerin kurdukları sosyal ilişkilerde Mirza Gulam Ahmed’i takip ettikleri bir başka husus ise “alışveriş” meselesidir. Nitekim Mirza Gulam Ahmed Hareketin, kapalı bir yapıya bürünmesi talimatını verirken alışverişlerin de kendi aralarında yapılması gerektiğini özellikle vurgulamıştır.¹⁴ Ahmedîler de kurucularını takip ederek alışverişlerini Hareket üyeleri arasında yapmaya azami özen göstermekte, diğer Hareket üyelerini de bu konuda teşvik etmektedirler. Nitekim bu noktada kendilerine ait dergi ve gazetelerde, Ahmedîler’e ait dükkan ve mağazaların reklamlarına yer vermektedirler.¹⁵

Ahmedîler tarafından teşvik edilen bu uygulama, hem Hareket içi iletişimi artırmaya hem Hareket üyelerini maddi olarak desteklemeye hem de aynı zamanda Harekete yönelik maddi destek sağlamaya imkan vermektedir. Zira kişinin geliri arttıkça, Harekete aylık olarak ödemesi gereken çanda miktarı da yükseltmekte, böylelikle Hareket içi alışverişler dolaylı olarak Hareketin gelirlerini de artırmaktadır.

Ahmedîlerin maddi gelir oluşturan işlerde birbirini desteklemesinin diğer bir örneği ise Ahmedîlere ait işyerlerinde çalışan kişilerin Ahmedîler arasından tercih edilmesi gerekliliğinin vurgulanmasıdır. Bu ilişki biçimi Mahmud Ahmed’den itibaren teşvik edilmektedir. Nitekim bu konuyla ilgili olarak bölgesel bazda insan kaynakları dergileri basılmakta böylelikle iş arayan ve işveren Ahmedîler bir araya getirilmiş olmaktadır. Özellikle, Hareketin 15 ila 40 yaş aralığındaki işgücü niteliğindeki erkeklerinin oluşturduğu Huddamü’l Ahmediyye¹⁶ birimine bağlı “Zanaat ve Ticaret” birimi bu konuyla ilgilenmektedir.¹⁷

Sanat ve Ticaret birimi, Hareket müntesiplerine çeşitli meslek dallarıyla ilgili eğitimler organize etmekte, burslar sağlamakta hatta bir öğrencinin üniversiteye kabul aşamasına kadar gerekli bilgileri vermektedir. Böylelikle Hareket üyelerinin sosyal ve ekonomik anlamda gelişmesini sağlamış olmaktadır. Ayrıca bu kurum, Hareket müntesipleri için referans mektupları da hazırlamaktadır. Bu referans mektuplarında, bir Ahmedî’nin

¹⁴ Dard, *The Life Of Ahmad*, s. 793-795.

¹⁵ Ahmedîlere ait dükkan ve mağaza tanımları için hazırlanmış reklamlar için bkz: Bismil, *Souvenir Presented by Ahmediyya Movement in Islam*, s. 62-64, 75.

¹⁶ Huddamü’l Ahmediyye hak. bkz. Küçüköner, Halide Rümeyya, “*Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed ve Ahmediye Cemaati’ndeki Yeri*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2011). s. 60-61.

¹⁷ Mahmud Ahmed’in Ahmedîler arası alışveriş ve sosyal ilişkiyi teşvik eden görüşleri için bkz. Mahmud Ahmed, *Minhacu’t-Talibin*, s. 30.

mesleki yeterliliğinin yanında, ilginçtir ki Hareket faaliyetlerine aktif olarak katılıp katılmadığına yönelik ve Hareket öğretilerine ne kadar hakim olduğuyla ilgili oldukça dikkat çekici bilgiler yer almaktadır.¹⁸

Ahmedîlerin “evlilik”, “alışveriş” dışındaki normal sosyal ilişkilerine bakıldığında ise kendi aralarında sosyal ilişki kurmaya özen gösterdikleri anlaşılmaktadır. Zira Hareket tarafından daha çocukluk çağlarından itibaren, Ahmedîlerin birbiriyle sosyal ilişki geliştirebilmeleri adına çeşitli imkanlar oluşturulmaktadır. Böylelikle, bir Ahmedî açısından dünya üzerindeki en güvenli ve rahat yerin, yakınındaki komşusundansa dünyanın başka bir noktasındaki bir Ahmedî'nin evi olması düşüncesi yerleştirilmeye çalışılmaktadır.¹⁹

Ahmedîler açısından, Cuma günlerinin sosyalleşme anlamında oldukça büyük bir önemi söz konusudur. Nitekim Ahmedîler buldukları bölgelerdeki Ahmedî merkezlerinde bir araya gelip Cuma namazı kılmaya büyük önem vermektedirler. Zira Ahmedîler açısından Cuma namazı, kimliklerini canlı tutabilmek adına işlerini ve okullarını dahi bırakıp gelmeye çalıştıkları önemli bir faaliyet olup sadece bir ibadet olarak değerlendirilmemektedir.²⁰ Nitekim Cuma gününün Ahmedîler açısından önemi, Ahmedî merkezlerinin, Cuma günleri resmi işler bakımından tatil olmasından daha iyi anlaşılabilir.²¹

Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed'in uygulamalarını takip ederek kapalı bir topluluk olarak faaliyetlerini devam ettirmeleri, en azından ana bünye Ahmedîliği temsil eden Kadiyânî Ahmedîler açısından, inançlarının korunması noktasında önemli bir işleve sahip olmuştur. Zira Lahor'da Müslüman kesim arasında sıkışan Lahorî Ahmedîlerin inançları noktasında tevile başvurup Mirza Gulam Ahmed'in misyonlarını düşük gösterme gayretlerinin söz konusu olması bu durumdan kaynaklanmıştır.

2.Ahmedîlerin Eğitim Uygulamalarında Mirza Gulam Ahmed'i Takip Etmeleri

Mirza Gulam Ahmed, eğitim uygulamaları noktasında geleneksel Müslüman kesimden daha farklı yönelimlere sahip olmuştur. Zira eğitime bakışı, İngiliz iktidarı altında, dini ilimlerin yanında pozitif bilimlere de önem veren Seyyid Ahmed Han gibi modernist bir çizgi üzerinden şekillenmiştir. Kadiyan'da bir ortaokul açılması için oldukça çaba harcamış²² ve müntesiplerini eğitim konusunda teşvik etmiştir. Bu dönemki çağrısı

¹⁸ Bkz. Qureshi, Faheem Younus (ed.), *Ahmadiyya Resource Directory 2009*, Department of Sanat-o-TijaratMajlisKhuddamul Ahmadiyya, USA 2009. Bu kurum aracılığıyla, aynı bölgede yaşayan Ahmedîlerin birbirleriyle tanışması ve birbirleriyle ticari faaliyetlerde bulunması da sağlanmakta, akademide çalışan Ahmedîlerin diğer Ahmedîlerin buldukları kurumlara girişlerini sağlama noktasında destek olma gibi çeşitli işbirliklerinin ve Ahmedî öğrenciler için de burs gibi desteklerin de oluşturulması amaçlanmaktadır.

¹⁹ Bu bilgi Chicago, Zion şehrindeki Ahmedî merkezinde bir Ahmedî kadınla gerçekleştirdiğimiz bir sohbetle elde edilmiştir. Nitekim Ahmedî kadın, dünyanın her hangi bir yerinde, her hangi bir Ahmedînin evinde rahatlıkla kalabileceğini ve kendisini güvende hissedebileceğinden bahsetmiştir. Çünkü kendisi için kişinin etnisitesinin, kimliğinin değil, Ahmedî olmasının önemli olduğundan ve inandıkları ortak değerlerin belirleyici olduğundan bahsetmiştir.

²⁰ Nitekim Amerika'daki Ahmedîlerle gerçekleştirdiğimiz mülakatlarda ve Cuma günleri müşahade ettiğimiz verilere dayanmaktadır. Nitekim pek çok Ahmedî erkeğin Cuma namazı için çocuğunu okuldan erken aldığı ve sınavı olsa bile bu uygulamalarından vazgeçemediklerini özellikle anlatmalarına birebir şahit olduk.

²¹ Walker, Adam, “Hadhrat Halifatu'l Masih IV –Before Khilafat”, Review of Religions Nisan 2008, c. 103, sy, 04, s. 8.

²² Geaves, Ron, *Islam and Britain: Muslim Mission in An Age of Empire*, UK 2017, s. 39; Lavan, *The Ahmadiyya Movement*, s. 96; Zirvi, *Welcome to Ahmadiyyat...*, s. 136.

sonuçsuz kalmamış ve etrafında Kadiyanlı olan yerli müntesipleri istisna, o dönemki müntesipleri arasında üniversite mezunu ve yüksek lisans yapmış kişiler dahi bulunmuş ve etrafındakilerin en azından bir kısmı dönemin Müslümanlarına göre, göreceli olarak daha eğitilmiş bir topluluktan oluşmuştur.²³

Mirza Gulam Ahmed'den sonra kurulan Ahmedî Hilafeti'nde, başa gelen Ahmedî halifeler de klasik, gelenekçi halife modelinden oldukça uzaktır. Nitekim Ahmedî halifeler, genel olarak seküler eğitim almış, spor yapan, çeşitli dilleri bilen, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılan eğitilmiş kişiler olmuşlardır.²⁴

Günümüz Ahmedîleri de Mirza Gulam Ahmed'i takip ederek hem Ahmedî öğretileri bağlamında dinî eğitime hem de seküler eğitime oldukça önem vermektedirler.²⁵ Eğitim noktasında kadın-erkek ayrımına gitmemekte, pozitif bilimlere yönelik eğitimi özellikle teşvik etmektedirler. Nitekim çeşitli baskılara maruz kaldıkları Pakistan'da dahi, genel olarak ülkedeki okuma-yazma oranının üzerinde kalmaktadırlar.²⁶

Ahmedîler, seküler eğitime önem verirken aynı zamanda Ahmedî öğretileri çerçevesinde dinî eğitime de ayrı bir önem atfetmektedirler. Bu noktada özellikle hafta sonlarını, dinî eğitim amacıyla ayırmaktadırlar.²⁷ Nitekim genel olarak neredeyse bütün Ahmedî merkezlerinde, Hareket yetkilileri tarafından oluşturulan belli bir program dahilinde, Ahmedî aileler, Harekete dair bir aidiyet bilinci oluşturmak ve oluşan bilinci geliştirmek adına hafta sonları genelinde Hareket faaliyetleri için bir araya gelmekte veya getirilmektedirler.²⁸

Ahmedîler, Hareketin her bir ferdiyi, Hareketin geleceği olarak düşündükleri için çocukluk çağından itibaren her Ahmedî'nin Hareket içerisinde bağlı bulunduğu bir birim bulunmaktadır. Her Ahmedî, bu birimlerde hem Ahmedîliği öğrenmekte hem de çeşitli sosyal ve sportif faaliyetlere katılmaktadır. Bu noktada Ahmedî çocukların eğitimine ise özel önem verilmekte, hilafete bağlılık ve itaat kültürü, bu eğitimlerin temelini oluşturmaktadır. Nihayetinde bu çocuklar büyüdüklerinde de özellikle belirlenen alanlarda istihdam için yönlendirilmektedir. Ahmedîler açısından sosyal, kültürel ve sportif bu tür faaliyetler özellikle Tahir Ahmed döneminde yaygınlaşan

²³ Zirvi, *Welcome to Ahmadiyyat...*, s. 6-7; Friedmann, *Prophecy Continuous*, s. 21; Lavan, *The Ahmadiyah Movement*, s. 98-99.

²⁴ Tariq Ahmad, "The Life of Hadhrat Tahir Ahmad", s. 19-20-21; "Khilafat Moves to London", *Tariq Magazine*, UK, (2004:7) 2. bölüm, s. 25. Adamson, *A Man of God*, s. 22-23.

²⁵ Ahmedîler için dini eğitim, seküler eğitimin yanında ayrıca verilmektedir. Ancak hareketin din adamı ihtiyacını karşılamak için kurulan Jamia Ahmadiyya'da pozitif bilimler de verilmesine rağmen, özellikle Ahmedî öğretileri bağlamında dini eğitim verilmektedir. Jamia Ahmadiyya hakkında bilgi için Kanada'da bulunan Jamia Ahmadiyya'nın resmi sitesine bkz. <http://www.jamiaahmadiyya.ca> Erişim tarihi 24.02.2017.

²⁶ Bir insan hakları raporunda geçen, 1998 yılı verilerine göre, Ahmedîler, %51.67 ile okuma oranı ile Pakistan'ın %46.56 olan genel okuma oranından daha fazladırlar. Bu oran, genel okuma oranından her zaman çok daha düşük olan diğer etnik azınlıkların okuma oranlarının da oldukça üzerindedir. Konu hakkında bkz. Malik, Iftikhar, H., *Religious Minorities in Pakistan –Minority Rights Group Internatinal Report-*, UK, 2002, s. 23; Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed, *Ahmediyet'e Davet*, çev. Raşit Paktürk, Surrey 2013, s. 366.

²⁷ Shahid, Fazal, "Islamabad-A Blessed Ground" Souvenir: Tariq Magazin (2004:7), 4. bölüm, s. 100-101; "Khilafat Moves to London", s. 25.

²⁸ Chicago'daki Glen Ellyn Mescidi'nde bu tür faaliyetlere pek çok defa iştirak etme şansı bulduk. Bu merkezde, yeme-içme alanlarından, hobi ve sportif faaliyet imkanlarına kadar, bir insanın dışarıyla irtibat kurma ihtiyacı duymadan, her türlü fiziksel, sosyal, kültürel ve sportif ihtiyacını giderebileceği özellikler söz konusuydu.

diaspora Ahmedîliği döneminde daha yaygın bir şekilde söz konusu olmuştur.²⁹ Böylelikle Ahmedîler, daha fazla içe dönük özellik göstermeye başlamışlardır.

3.Mirza Gulam Ahmed'in Tesis Ettiği Calsa Salana'nın Devam Ettirilmesi ve Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler

Mirza Gulam Ahmed, 1891 yılı Aralık ayında, süreç içerisinde Ahmedî tarihinin en önemli organizasyonu olma niteliği kazanacak olan yıllık toplantılarının ilkini organize etmiş ve bu toplantılar her sene muntazam bir biçimde yapılmaya başlanmıştır.³⁰ Bu yıllık toplantılar, Mirza Gulam Ahmed sonrası bilhassa Mahmud Ahmed döneminde, Hareketin devamlılığı bakımından oldukça hayati bir fonksiyon icra etmeye başlamıştır. Nitekim ciddi muhalefet gördükleri 1930'lardan itibaren, bu toplantılar, Hareket üyelerine yalnız olmadıklarını ve bir arada olduklarını hissettirme amacı taşımıştır.

Günümüzde de hala Ahmedî Hilafeti tarafından Ahmedîler, küçük-büyük cemaatler halinde, buldukları her ülkede, kendi yıllık toplantılarını yapmaları konusunda teşvik edilmektedirler. Bu toplantıların günümüzde dünya çapında organize edileni ise halifenin bulunduğu Londra'da yapılmaktadır. Ayrıca büyük Ahmedî cemaatlerin bulunduğu Almanya'da ve Amerika'da da büyük çaplı toplantılar organize edilmektedir.

Ahmedî Hilafeti de dünya üzerinde yapılan küçük-büyük bütün ülkelerin calsa toplantılarına bizzat müdahil olmakta, bu organizasyonları kayıt altına aldırarak ve yapılan bu organizasyonlardan birebir haberi olmaktadır. Nitekim hilafet kurumu, Ahmedîlerin sadece buldukları ülkeyle sınırlı olmadıklarını göstermek için küçük cemaatlerin bulunduğu Türkiye gibi ülkelere dahi, calsa toplantılarına katılmaları için dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan, farklı etnik kimlikteki Ahmedîleri yönlendirmektedir.³¹

Ahmedîler tarafından yapılması hususunda ciddi önem verilen bu toplantılar, süreç içerisinde, Mirza Gulam Ahmed dönemine göre farklı içerikler de kazanmıştır. Mirza Gulam Ahmed döneminde sadece dini bir birliktelik amaçlanırken, günümüzde bu toplantıların aynı zamanda sosyal ve ticari bir faaliyet alanı olması da sağlanmaktadır. Bir nevi festival görüntüsü çizen bu toplantılara imkanı olan neredeyse bütün Ahmedîler aileleriyle birlikte katılmaya önem vermektedirler.³²

Ahmedîler tarafından hala düzenli şekilde devam ettirilen bu organizasyonun, Lavan'ın ifadesiyle bir nevi hac görüntüsü çizdiğini belirtmek gerekir.³³ Özellikle Mirza Gulam Ahmed'in hac yapmadığı dikkate alınırsa³⁴ ve Ahmedîlerin de hac yapma konusunda çok da istekli olmadıkları ve zira sahip oldukları inançlarla takiyye yapmadıkları sürece hac yapma şanslarının olmadığı göz önünde bulundurulursa, bu toplantıların Hareket

²⁹ Tariq Ahmad, "The Life of Hadhrat Tahir Ahmad", s. 19-20; "Khilafat Moves to London", s. 25; Shahid, Fazal, "Islamabad-A Blessed Ground", s. 100-101.

³⁰ Lavan, *The Ahmadiyya Movement*, s. 57; Geaves, *Islam and Britain*, s. 40. Lakin Gulam Ahmed bu toplantıların tarihini de, her yıl 27-29 Aralık olarak belirlemiştir. Ancak Hareketin genişlemesiyle birlikte yıllık olarak Ahmedîlerin buluşması için organize edilen bu toplantıların tarihleri değişmeye başlamıştır.

³¹ Neredeyse katıldığımız her calsada farklı millet ve kültürden kişilerin muhakkak var olduğunu bizatihi müşahade etme fırsatı bulduk.

³² Bu bilgi Calsa Salanalarında bizzat elde ettiğimiz intibaldan edinilmiştir.

³³ Lavan, *The Ahmadiyya Movement*, s. 57.

³⁴ Lavan, *The Ahmadiyya Movement*, s. 37. Ahmedîler Mirza Gulam Ahmed'in hac yapmama gerekçesini maddi yetersizlik olarak açıklamaktadırlar.

müntesipleri tarafından bir nevi hac mantığıyla devam ettirilen bir organizasyon olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.³⁵

4. Mirza Gulam Ahmed Sonrasında Mübahale Uygulamasına Devam Edilmesi

Mirza Gulam Ahmed tarafından başlatılan ve Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed döneminden itibaren diğer Müslümanlardan sosyal anlamda daha fazla kopmalarına neden olan bir diğer uygulama mübahale geleneğidir.³⁶ Bu uygulama, her ne kadar İslam geleneğinde söz konusu olsa da, uygulamayı Hint Müslümanlarının daha fazla başvurduğu bir pratik olarak değerlendirmek mümkündür.³⁷

Günümüzde Hint geleneğinden Ahmedîlere miras kalan bu uygulama, Ahmedîler tarafından hala uygulanmaktadır. Bunun en tipik örneklerinden biri ise Tahir Ahmed tarafından gerçekleştirilen mübahale davetidir.

Modern dönem halifeleri arasında yer alan ve Hareketin modernleşmesi konusunda oldukça çaba gösteren Mirza Tahir Ahmed, Mirza Gulam Ahmed tarafından uygulanan, bu geleneksel uygulamayı yeniden gündeme getirmiştir.³⁸ Kendilerine muhalefet eden politikacıları ve ulemayı mübahaleye davet etmeye başlamıştır.³⁹

Mirza Tahir Ahmed'in mübahale davetinde, Pakistan'da 1984 yılında, çıkarılan Ahmedîleri tümüyle sosyal hayattan koparan boykot yasası sonrası, arkasında dünyanın en büyük Ahmedî nüfusunu bırakıp İngiltere'ye göç etmesinin etkisinin olduğu tahmin edilmektedir. Pakistan'da ciddi sıkıntı ve problem yaşayan büyük bir Ahmedî

³⁵ Calsa Salana hakkında bilgi almak ve ülke calsa salanaların tarihlerini ve toplantılarını izlemek için Calsa Salana resmi sitesine bkz. <http://www.jalsasalana.org/> Erişim tarihi 27.05.2018.

³⁶ Mübahale, dini bir sorunun karşılıklı münazarayla çözülemediği durumlarda, meseleyi çözümlmek için her iki tarafın da batıl ve haksız olan tarafın İlahi lanete uğraması için Allah'a dua ve niyazda bulunmalarını ifade eden dıstlahi bir kavramdır. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. Fayda, Mustafa, "Hz. Muhammed'in Necranlı Hristiyanlar'la Görüşmesi ve Mübahale", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1975 Ankara, sy. II, s. 148-149.

³⁷ Mübahale, Hz. Peygamber'in Necranlı Hristiyanları İslam'a davet etmesine ve onların da Hz. Peygamber'le görüşmek üzere Medine'ye gelmesine dayanmaktadır. Kaynaklarda geçen bilgiye göre, Medine'de Necranlılar ve Hz. Peygamber arasında geçen görüşmelerde, Necranlılar, Hz. İsa'ya uluhiyet isnad etmişlerdir. Ancak Hz. Peygamber, onların bu sözlerine karşılık Kuran'dan ve İncil'den ayetleri delil olarak getirmiştir. Bu bilgiler ışığında, tartışmanın bir süre devam ettiği ancak bir sonuca bağlanmadığı ve Allah tarafından İsa'nın babasız doğmasıyla ilgili ve devamında "mübahale ayeti" olarak bilinen Al-i İmran suresinde geçen "Muhakkak ki İsa'nın hali de (yani babasız dünyaya gelişi) Allah indinde, Adem'in hali gibidir. Allah onu topraktan yarattı; sonra da 'ol' dedi, o da oluverdi. Bu hakikat Rabbinden gelen bir gerçektir. Öyle ise şüphecilerden olma. Kim sana gelen ilimden sonra seninle tartışmaya kalkarsa, de ki: Oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra gönülden lanetle dua edelim de yalancıların üstüne Allah'ın lanetini dileyelim." ayetleri nazil ettiği genel olarak kabul görmektedir. Ayrıca Necranlı Hristiyanlarla Hz. Peygamber'in arasında geçen tartışmaların ardından Al-i İmran Suresinin seksenden fazla ayetinin bu konuyla ilgili nazil olduğu tefsirciler tarafından genel kabul görmüş bir konudur. Mübahale olayı, tarihten günümüze İslamiyette sıklıkla başvurulan bir uygulama değildir. Hz. Peygamber'in hayatında sadece Necranlı Hristiyanlar'la yaptığı tartışmalar esnasında karşılaşılmaktadır. Bu ayet özellikle, Şii'lerin Ali'nin imameti konusunda referans olarak aldıkları ayetlerden olması nedeniyle meşhur olmuş görünmektedir. Bkz. Fayda, "Hz. Muhammed'in Necranlı Hristiyanlar'la Görüşmesi ve Mübahale", s. 143-149; Al-i İmran, 3/59-61; Bozan, Metin, *İmamiyye Şiasının İmamet Tasavvuru 4. ve 5. Asırlar*, Ankara 2007, s. 57-58.

³⁸ Bismil, *Souvenir Presented by Ahmadiyya Movement in Islam*, s. 10.

³⁹ "Mubahala An Open Invitation", *Tariq Magazine*, UK (2004:7) 4. bölüm, s. 117; "Khilafat Moves to London", s. 26.

topluluğun,⁴⁰ kendisine olan bağlılığını devam ettirebilmek ve manevi bir direnç aşılatabilmek amacıyla mübahale davetinde bulunduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle, elinden yapacak başka bir şey gelmeyen halifenin bu davetinin aslında muhalifleri ikna etmekten ziyade, müntesiplerinin duygularına hitap etme amacı taşıdığı öngörülmektedir.

Mirza Tahir Ahmed, özellikle Pakistan Devlet Başkanı General Ziyau'l Hak'ı,⁴¹ bakanları, Şeriat Mahkemesi hakimlerini ve kendilerine muhalefet eden ulemayı mübahaleye çağırması ve doğrunun ortaya çıkması için Allah'ın hakemliğine başvurmayı önermiştir.⁴² Bu noktada, her iki topluluğun da Allah tarafından haklının ortaya çıkarılması için birbiriyle mübahale yapmasını önermiş ve bir sene içerisinde Allah'ın haksız olan kişilere bela yağdıracağını iddia etmiştir.⁴³

⁴⁰ Ahmedîler tarafından, Tahir Ahmed'in mübahale ilan ettiği süreç, onlarca Ahmedî'nin şehit edildiği, sözlü ve fiziksel tacize maruz kaldığı ve kendileriyle ilgili kirli propagandanın bütün dünyaya yayıldığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Bkz. "Mubahala An Open Invitation", s. 117; *Khilafat Moves to London*, s. 26.

⁴¹ Ahmedîlerin mübahale olayıyla ilgili muhatap gösterdiği ilk isim dönemin Pakistan Cumhurbaşkanı Ziyau'l Hak'tır. Ziyau'l Hak Ahmedîler tarafından oldukça olumsuz tasvirle tanımlanmaktadır. Ziyau'l Hak'ın kendileri gibi barışçı bir grubu, dünya üzerinden silmeyi amaç edinen bir kişi olarak tanımlamaktadırlar.

⁴² "Mubahala An Open Invitation", s. 117. Ahmedî kaynaklara göre, Tahir Ahmed'in mübahale davetini açık bir şekilde kabul edenlerden ilki Manzoor Chinioti'dir. Ahmedîler tarafından verilen bilgilere göre, Manzoor Chinioti'nin Tahir Ahmed'in ölmüş babası Mahmud Ahmed, ölmüş dedesi Mirza Gulam Ahmed ve ölmüş kardeşi Mirza Nasir Ahmed'e mektup yazarak mübahaleyi kabul ettiği ancak ölmüş insanlara mektup yazarak kendisini yalancı konumuna düşürdüğü ve başına türlü belalar geldiği iddia edilmiştir. Ayrıca Maulana Aslam Qureshi'nin de mübahaleyi kabul ettiği ve mübahaleyi kabulünün üzerinden henüz daha bir ay geçmişken polis tarafından çeşitli nedenlerle gözaltına alındığı iddia edilmiştir. Bu durum da, Ahmedîler tarafından Allah'ın onun üzerine ilk laneti olarak değerlendirilmiştir. Konu hak. bkz. "Khilafat Moves to London", s. 26-27; "Mubahala An Open Invitation", s. 117.

⁴³ "Mubahala An Open Invitation", s. 117. Ahmedîler tarafından *Tariq Journal*'de resmi paylaşılan mübahale metninde, başlık olarak "Açık Bir Mübahale Daveti" ifadeleri yer almakta ve mübahale ayeti yazmaktadır. Ayrıca mübahalenin muhatabı olacak kişileri de iki gruba ayırmaktadırlar. Bir kısmını Mirza Gulam Ahmed'in fikirlerini reddedenler, bir kısmını da Ahmedîlere lanet okuyanlar olarak tanımlamaktadırlar. İlk kısmı, Ahmedîlerin görüşlerini reddeden, Allah'ın onlarla konuşmadığını, fikirlerini yalan beyan olarak kabul edenler olarak tanımlarken, diğer grubu daha radikal resmetmişler ve Ahmedîlere karşı düşmanlık besleyenler olarak ayırmışlardır. Mübahalenin muhatabı olarak da Ahmedîlerin fikirlerini yalan ve uydurmaya olarak tanımlayıp, onlara karşı düşmanlık besleyen toplum ve kanat önderlerinin hepsi olarak sunmuşlardır.

Mübahale metninde, imza alanlarının yer aldığı oldukça formal bir belge kullanılmıştır. İlk taraf ve ikinci taraf olarak imza yerleri ayrılmıştır. Birinci taraf yazan kısımda, "Dünyadaki Bütün Ahmedî Erkek, Kadın, Yaşlı ve Çocukları adına, Dünya Çapındaki Ahmedîye Cemaati'nin İmamı" yazmakta, imza kısmında da, Dünya Çapında Ahmedîye Cemaati İmamı, Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed oğlu Mirza Tahir Ahmed, 10 Haziran 1988 yazmaktadır. İkinci taraf yazan kısımda ise, Ahmedîye Cemaati'nin Kuruluşunu Reddeden veya İnkâr Edenlerin Bir Kısmı veya Hepsini Bu Mübahalenin İkinci Tarafı Olacak" yazmaktadır. İmza, isim, soy isim, baba adı ve unvan kısımları yazan bölümler boş bırakılmıştır. Ayrıca metnin en altında, "Bu mübahale davetinin Urduca, Arapça, İngilizce, Türkçe ve dünyanın diğer ana dillerinde kopyaları mevcuttur" yazmaktadır. Ahmedîler tarafından basılmış mübahale metni için bkz. "Mubahala An Open Invitation", s. 116-118. Ahmedîler tarafından muarızlarının açık bir mübahaleye davet edilmesi, kendileri açısından oldukça cesur bir adım olarak yorumlanmakta ve inançlarının doğruluğuna ne kadar güvendikleri dair bir delil olarak değerlendirilmektedir. Zaten Ahmedîler açısından mübahale mefhumu beddua kavramından başka bir şeydir. Nitekim onlar bu meseleyi, kişinin gerçek durumunun ortaya çıkması için bir nevi dua ve meydan okuma olarak yorumlamışlardır. Bkz. Mahmud Ahmed, *Minhacu't-Talibin*, s. 106. Tahir Ahmed'in mübahale uygulamasına muhalif Sünni bir bakış açısı için bkz.

1988 yılında Mirza Tahir Ahmed'in yaptığı bu mübahale davetinin sonuçlarıyla ilgili de, Ahmedîler tarafından yazılmış çeşitli bilgiler söz konusu olmuştur. Bu bilgilerde, genelde mübahaleyi kabul eden ya da tarafı olan kişilerin başına geldiği iddia edilen kötü olaylar anlatılmıştır.⁴⁴ Nitekim Ziyau'l-Hak'ın mübahaleyi açık olarak kabul edip etmediği bilinmezken,⁴⁵ onun 17 Ağustos 1988'de sabotaj sonucu uçağının düşürülmesi ve hayatını kaybetmesi bu mübahalenin bir sonucu olarak yorumlanmıştır.⁴⁶

Ahmedîler tarafından Mirza Gulam Ahmed'den günümüze getirilen bir özellik olan mübahale meselesi, İslam geleneğinde çok itibar görmese de, hala Ahmedîlerin bu geleneği uyguladığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Ahmedîler, Mirza Gulam Ahmed'den itibaren, onun karizması etrafında kümelenmişlerdir. Nitekim o, Ahmedîler tarafından, hayatlarının her alanına müdahil olan, onlara bizzat yol gösteren bir kimlik olarak tasavvur edilmiştir. Bu yüzden de, hemen hemen bütün Ahmedîler neredeyse tüm genel ve özel meselelerinde Mirza Gulam Ahmed'in pratiğini tercih etmeyi dinî ve duygusal bir gereklilik olarak hissetmektedirler. Ahmedîler üzerinde bu şekilde bir bilinç oluşmasında şüphesiz onun kurduğu topluluğunu, sosyal olarak diğer Müslümanlardan ayırmasının etkisi oldukça fazladır. Nitekim bu sayede içe dönük olarak gelişmeye başlayan bu topluluk için, bir Ahmedî kimliği oldukça belirgin bir biçimde söz konusu olmuştur. Kurucudan sonra her ne kadar bazı açık topluluk olma denemeleri olsa da, genel olarak günümüze kadar sosyal ilişkilerini kendi içlerinde devam ettiren bir yapı sergilemişlerdir. Nitekim bu

---

"How Mirza Tahir Qadiyani Lost the Mubahala –The Hidden History–", 05.01.2014. <https://www.youtube.com/watch?v=ZJqJM-BGbGA>, 14.04.2017.

⁴⁴ Lakin bu davetin muhatabı olarak kabul ettiği iddia edilen şahısların bu daveti kabul ettiğine dair bilgi elde edilememiştir. Ki Ahmedîler de, bu kişilerin "mübahale" metnini imzaladığına dair bir bilgi vermemişlerdir. Ahmedîlerin yazım biçimi göz önünde bulundurulduğunda, normal şartlarda, herhangi bir şahsın böyle bir metni imzalaması söz konusu olmuş olsaydı, muhakkak böyle bir bilgiyi kullancılar hatta resmini de eklerlerdi diye düşünmekteyiz. Çünkü Ahmedîlerin yazım tarzı, kendilerini savunmak ve muhaliflerine karşı kendilerini ispatlamaya dayanmaktadır.

⁴⁵ Pakistan'da Ahmedîlerin sıklıkla başvurduğu mübahale uygulaması, General Ziya tarafından 1984 yılında Ahmedîleri Boykot Yasası kapsamında cezalandırılan bir eylem olarak görülmektedir. Bu nedenle, General Ziya'nın bu mübahaleyi kabul etmesinin imkansız olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bkz. Malik, *Religious Minorities in Islam*, s. 26.

⁴⁶ Ahmedîlere göre, Ziyau'l Hak'ın ölümünün Tahir Ahmed'in 12 Ağustos 1988 yılında verdiği Cuma Hutbesi'nde Ziyau'l Hak'ın ve hükümetinin zulümlerinden dolayı kaderlerinin mühürlendiğine dair sözlerinden sonra gerçekleştiği iddia edilmektedir. Ahmedîler tarafından, bu hutbeden sadece 5 gün sonra, onun uçağının düştüğü ve öldüğü iddia edilmektedir. Ancak bu açıklamalar, Ziyau'l Hak'ın ölümüyle ilgili Ahmedîleri zan altında bırakmaktan çok daha fazla bilgi içermemektedir. Çünkü hükümet yetkilileri, Ziyau'l Hak ve beraberindeki heyeti taşıyan uçağın "çok karmaşık bir sabotaj sonucu" düştüğüne dair resmi açıklama yapmışlardır. Her ne kadar uçağın düşmesiyle ilgili olarak Sovyetler Birliği ve Hindistan şüpheli olarak görünmüş olsa da, bu olay General Ziya'nın medeni hukuk alanında Şeriat hükümlerini uygulama kararı almış olması, kadın örgütlerinden ve Şii gruplardan şiddetle tepki gördüğü bir dönemde yaşanmıştır. Ancak Ahmedîlerin Tahir Ahmed'in bu açıklamaları yaptığını belirttikleri tarih bakımında oldukça dikkat çekicidir. Bu açıklamanın yapıldığı, 12 Ağustos 1988 tarihli Cuma Hutbesinin olduğu iddia edilen video, bir video paylaşım sitesine 2011 yılında eklenmiştir. Ancak bu videonun gerçekten tarihte mi kaydedildiği ya da Ziyau'l Hak'ın aynı sene ölmesiyle, Ahmedîlerin kendi haklılıklarını ispatlamak adına sonradan mı oluşturulduğu tespit edilememiştir. Bu video için bkz. "Historic Friday Sermon by Hadhrat Mirza Tahir Ahmad rh - 12 August 1988", <https://www.youtube.com/watch?v=d778cZOvaLc>. Erişim tarihi, 23.02.2017. Bu konu hakkında 17.10.1988 tarihli Milliyet Gazetesi haberi için bkz. "Pakistan Hükümeti Ziya'nın Ölümüyle İlgili Raporu Açıkladı Sabotaj Kesinleşti", 17.10.1988, Erişim Tarihi 23.02.2017; "Mubahala An Open Invitation", s. 118; Manaz, Abdullah, *Siyasal İslamcılık - Dünyada Siyasal İslamcılık*, İstanbul 2008, I, 312.

durum ana bünye Ahmedîliğin inançları bakımından da korunmasına imkan sağlamıştır. Zira Lahorî Ahmedîlerin inançları noktasında tevile gitmelerinin çıkış noktası diğer Müslümanlarla ilişkide olmalarıdır. Ahmedîlerin Mirza Gulam Ahmed'in takip ettikleri bir diğer yaklaşımı ise eğitime yönelik uygulamalarıdır. Nitekim onların, kurucularını sıkı bir şekilde takip etmeleri hem seküler eğitimi hem de Ahmedî dinî öğretisini sahiplenme anlamında oldukça eğitilmiş bir Ahmedî nüfusun ortaya çıkmasına imkan sağlamıştır. Ahmedîlerin kurucularının pratiklerinden takip ettikleri bir diğer uygulama ise mübahale geleneğidir. Şüphesiz bu uygulamanın sürdürülmesinde Hint alt-kıtasında bu geleneğin başvurulan bir ritüel olmasının etkisi fazladır. Zira Ahmedîler, farklı etnik kimliğe sahip olsalar dahi düşünsel ve fikirsel anlamda Hintlidirler.

KAYNAKÇA

“Calgary Flood Update” <http://humanityfirst.ca/disaster/calgary-flood-update> Erişim tarihi, 24.03.2017.

“Feed the Hungry”, *The Muslim Sunrise*, Fall 2014.

“How Mirza Tahir Qadiyani Lost the Mubahila –The Hidden History–”, 05.01.2014. <https://www.youtube.com/watch?v=ZJqJM-BGbGA>, Erişim tarihi 14.04.2017.

“Khilafat Moves to London”, *Tariq Magazine (Souvenir)*, UK (2004:7), 2. Bölüm.

“Mubahala An Open Invitation”, *Tariq Magazine (Souvenir)*, UK (2004:7), 4. Bölüm.

“President Obama Thanks Volunteers from Canada”

<http://humanityfirst.ca/disaster/eastcoastusa/120-presidentobama>. Erişim tarihi, 24.03.2017.

ADAMSON, Iain, *A Man of God: The Life of His Holiness Khalifatu'l Masih IV of the Ahmadiyya Movement in Islam*, Great Britain 1991.

BISMIL, A. Aftab, *Souvenir Presented by Ahmadiyya Movement in Islam, New York Jamaat, Ahmadiyya Muslim Centenary 1889-1989*, New York 1989.

FAYDA, Mustafa, “Hz. Muhammed'in Necranlı Hristiyanlar'la Görüşmesi ve Mübahale”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1975 Ankara, sy. II, s. 143-149.

FRIEDMANN, Yohanan, *Prophecy Continuous Aspects of Ahmedî Religious Thought and Its Medieval Background*, India 2003.

GEAVES, Ron, *Islam and Britain: Muslim Mission in An Age of Empire*, UK 2017.

<http://www.jalsasalana.org/> Erişim tarihi 27.05.2018.

ZİRVİ, Karimullah, *Welcome to Ahmadiyyat, The Truth Islam*, USA 2002.

KHAN, Adil Hussain, *From Sufism to Ahmadiyya A Muslim Minority Movement In South Asia*, Indiana 2015.

KÜÇÜKÖNER, Halide Rumeysa, “Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed ve Ahmediye Cemaati'ndeki Yeri”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2011). S. 60-61.

LAVAN, Spencer, *The Ahmadiyya Movement: A History and Perspective*, New Delhi 1974.

MALIK, İftikhar, H., *Religious Minorities in Pakistan –Minority Rights Group Internatinal Report-*, UK, 2002.

MANAZ, Abdullah, *Siyasal İslamcılık - Dünyada Siyasal İslamcılık*, İstanbul 2008.

Mirza Beşiruddin Mahmud Ahmed, *Ahmediyete Davet*, Raşit Paktürk (Çev.), Surrey 2013.

MAHMUD AHMED, Mirza Beiruddin, *Minhacu't-Talibin*, ev. Syeed Ateeq Ahmad, UK 2014.

Nawa-e-Waqt Gazetesi, Lahore 16 Haziran 1974 ev. Sadia Saeed, Saeed, Sadia, "Pakistani Nationalism and the State Marginalisation of the Ahmadiyya Community in Pakistan", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 2007 ASEN Conference Special: Vol. 7, No. 3, 2007, s. 138-139'dan alıntılanmıtır.

QURESHI, Faheem Younus (ed.), *Ahmadiyya Resource Directory 2009*, Department of Sanat-o-Tijarat Majlis Khuddamul Ahmadiyya, USA 2009.

SAEED, Sadia, "Pakistani Nationalism and the State Marginalisation of the Ahmadiyya Community in Pakistan", *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 2007 ASEN Conference Special: Vol. 7, No. 3, 2007, s. 132-152.

SHAHID, Fazal, "Islamabad-A Blessed Ground" *Tariq Magazine (Souvenir)*, UK (2004:7), 4. Bölüm.

TARIQ, Ahmad, "The Life of Hadhrat Tahir Ahmad", *Tariq Magazine (Souvenir)*, UK, 2. Bölüm.

WALKER, Adam, "Hadhrat Halifatu'l Masih IV –Before Khilafat", *Review of Religions* 103 (2008:4), s. 5-15.